

BP WOJCIECH OSIAŁ

UKSW WARSZAWA

## ***DIRECTORIUM CATECHISTICUM GENERALE I DYREKTORIUM OGÓLNE O KATECHIZACJI – GENEZA DOKUMENTÓW, ZAŁOŻENIA I WPŁYW NA KATECHEZĘ KOŚCIOŁA***

*Directorium catechisticum generale*, znane w środowisku polskim jako *Ogólna instrukcja katechetyczna* oraz *Dyrektorium ogólne o katechizacji* z 1997 roku to dwa dokumenty, które wywarły znaczący wpływ na rozwój posoborowej katechezy<sup>1</sup>. Powstały w czasie intensywnej odnowy katechezy w drugiej połowie XX wieku. Impulsem do zmian był dynamiczny rozwój ruchu katechetycznego oraz odnowiona myśl pastoralna II Soboru Watykańskiego. Był to też czas dwóch Zgromadzeń Ogólnych Synodów Biskupów, poświęconych ewangelizacji (1974) oraz katechizacji dzieci i młodzieży (1977). Ich owocem były adhortacje *Evangelii nuntiandi* (1975) i *Catechesi tradendae* (1979). Wreszcie nie można pominąć ważnego wydarzenia, jakim była publikacja *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, który stanowił „pewną normę nauczania wiary” oraz „pożyteczne i właściwe narzędzie służące komunii eklezjalnej”<sup>2</sup>.

### **1. Posoborowy ruch odnowy katechetycznej**

Intensywne przemiany religijne i kulturowe rodziły proces odnowy katechezy, obejmujący wszystkie jej struktury oraz wymiary. W wymiarze Kościoła powszechnego publikowano dokumenty katechetyczne, ustanowiono Międzynarodową Radę Katechetyczną, zwołano wspomniane synody poświęcone ewangelizacji i katechizacji, odbywały się częste kongresy oraz spotkania katechetyczne. Nie można pominąć również ożywionej refleksji i praktyki w środowiskach katechetycznych Kościołów lokalnych. Wszystkie inicjatywy podejmowały istotne wyzwania wobec katechezy. Szeroka odnowa dotyczyła samej natury katechezy, jej celów i treści, metod, form

<sup>1</sup> Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Directorium catechisticum generale*, (tłum. polskie *Ogólna instrukcja katechetyczna*), 11.04.1971 (dalej cyt. DCG); Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 15.08.1997 (dalej cyt. DOK).

<sup>2</sup> Konstytucja apostołska *Fidei depositum*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, s. 8.

i środowisk oddziaływania. Dostrzeżono konieczność katechezy, która będzie nie tylko informacją, ale stanie się permanentną formacją wiary, prowadzącą do głębokiej relacji z Bogiem<sup>3</sup>.

Zrodziły się dwie wielkie drogi odnowy katechezy. Pierwszą z nich była kerygmaticzna odnowa katechezy. Zauważono, że wcześniejsze poszukiwania w zakresie ulepszania metody nauczania okazały się mało skuteczne, dlatego też uznano konieczność zwrócenia większej uwagi na samą treść nauczania. Duże znaczenie miała rodząca się w tym czasie w teologii i nauczaniu Kościoła odnowa biblijna i liturgiczna. Ważnym impulsem były poglądy J.A. Jungmanna i F.X. Arnolda. Ten drugi wyraźnie twierdził, że „znać mamy teologię, przepowiadać mamy jednak kerygmę, czyli dobrą nowinę o zbawieniu”<sup>4</sup>. Chrześcijaństwo nie wkroczyło bowiem w świat jako naukowy system, ale jako Ewangelia, Dobra Nowina o zbawieniu<sup>5</sup>.

Odnowa kerygmaticzna uczyniła z Pisma Świętego i liturgii główne źródło katechetycznego nauczania. Przypomniano, że Pismo Święte nie może mieć charakteru służebnego wobec doktryny. Katecheza nie polega na głoszeniu formuł doktrynalnych, ale jej celem jest doprowadzenie do zetknięcia się z żywym Bogiem. Wyjaśniając historię zbawienia, nie można zatrzymywać się tylko na jej zewnętrznym opisie, jak to było w przypadku nauczania historii biblijnych w oświeceniu, ale należy ukazywać zbawcze przesłanie wydarzeń i dzieł biblijnych. Główną treścią katechezy musi być kerygmat wyrażający orędzie zbawienia człowieka dokonane w Chrystusie<sup>6</sup>.

Odnowa kerygmaticzna była też odpowiedzią na wyzwania ewangelizacji. Prowadziła do przesunięcia akcentu z doktrynalnej treści katechezy (*fides quae*) ku aktowi wiary człowieka (*fides qua*). Katecheza nie była już postrzegana tylko jako nauka prawd wiary, ale przede wszystkim jako proces wychowania w wierze. Była to odpowiedź na procesy sekularyzacji, które wymagały od katechezy nachylenia bardziej ewangelizacyjnego niż doktrynalnego.

Założenia katechezy kerygmaticznej znalazły odzwierciedlenie w posoborowych dokumentach katechetycznych Kościoła. Orientacja kerygmaticzna jest też zauważalna w polskich programach i podręcznikach katechetycznych<sup>7</sup>.

<sup>3</sup> Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, 2-4 (dalej cyt. CT); G. Biancardi, U. Gianetto, *Storia della catechesi. 4. Il movimento catechistico*, Roma 2016; U. Gianetto, *Ruch katechetyczny*, w: K. Misiaszek, J. Gevaert (red.), *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 805-807; R. Czekalski, *Rozwój myśli katechetycznej w dokumentach Stolicy Apostolskiej po Vaticanum II*, Warszawa 2013; T. Panuś, *Główne kierunki katechetyczne XX wieku*, Kraków 2001.

<sup>4</sup> F.X. Arnold, *Katechese aus der Mitte der Heilsgeschichte*, „Katechetische Blätter” 81(1956), s. 229.

<sup>5</sup> Por. tamże, s. 228.

<sup>6</sup> Por. R. Murawski, *Kerygmaticzna odnowa katechezy*, „Studia Katechetyczne” 8(2012), s. 23-34; B. Truffer, *Das material-kerygmatische Anliegen in der Katechetik der Gegenwart. Zur Geschichte der inneren Stoffgestaltung des Lehrstück-Katechismus*, Freiburg-Basel-Wien 1962.

<sup>7</sup> Por. R. Czekalski, *Recepcja nurtu kerygmaticznego w katechezie polskiej*, „Studia Katechetyczne” 8(2012), s. 35-46; P. Tomasik, *Owoce orientacji kerygmaticznej we współczesnej katechezie polskiej*, „Studia Katechetyczne” 8(2012), s. 47-58.

Drugim kierunkiem przemian była antropologiczna odnowa katechezy. Powstało wiele nowych inicjatyw katechezy, w których odniesienia do problemów życia człowieka nie były podyktowane jedynie wymogami metodycznymi i dydaktycznymi, ale zaczęły stanowić istotny element samej treści katechezy. Świadectwem tego jest kierunek hermeneutyki egzystencjalnej w katechezie w Holandii (Dyrektorium *Linie fundamentalne nowej katechezy* z 1964 roku i słynny *Katechizm dla dorosłych* z 1966 roku) oraz modele katechezy antropologicznej w Niemczech („problemorientierter Religionsunterricht”, metoda korelacji, religijny wymiar egzystencji człowieka w koncepcji nauki religii H. Halbfasa)<sup>8</sup>. Jakkolwiek antropologiczna odnowa była ważnym momentem w rozwoju katechezy, to jednak niosła w sobie poważne niebezpieczeństwo naruszenia integralności przekazu nauki wiary. Zaczęły pojawiać się liczne podręczniki i pomoce katechetyczne, w których dużo miejsca poświęcano treściom antropologicznym i nie zawsze przekazywano pełną naukę wiary. Przykładem mogą być liczne polemiki związane z publikacją *Katechizmu holenderskiego dla dorosłych*<sup>9</sup>. Opublikowana w 1979 roku adhortacja *Catechesi tradendae* dokonała oceny odnowy antropologicznej i wyraźnie wzywała do czujności nad treścią katechezy<sup>10</sup>. J. Ratzinger zauważył niebezpieczne zjawisko rezygnacji z katechizmu, w wyniku czego doszło do „rozbicia głoszenia wiary na fragmenty”. Pojawiła się sytuacja, w której „głoszenie wiary nie tylko zostało zdane na arbitralność wykładu, ale poddano dyskusji pewne części wiary, które należą do jednej całości, a oddzielone od niej utraciły z nią związek”<sup>11</sup>. Takie zjawisko swoistego „rozbicia” treści katechezy zostało uznane za wielką szkodę dla jedności przekazu wiary<sup>12</sup>.

<sup>8</sup> Por. T. Panuś, *Główne kierunki katechetyczne XX wieku*, dz. cyt., s. 83-164; E. Alberich, *Fede et esperienza nel movimento catechistico post-conciliare (Istanze, realizzazioni, problemi)*, w: P. Damu (red.), *Fede et esperienza nella catechesi. Riflesione globale sul problema e orientamenti per la catechesi dei preadolescenti, adolescenti e giovani*, Leumann (Torino) 1982, s. 14-38; J. Gevaert, *La dimensione esperienziale della catechesi*, Leumann (Torino) 1984, s. 9-54; M. Majewski, *Katecheza antropologiczna na tle współczesnych tendencji katechetycznych*, Lublin 1977.

<sup>9</sup> Por. J. Dreissen, *Diagnose des Holländischen Katechismus*, Freiburg-Basel-Wien 1968; J. Ratzinger, *Teologia e predicazione nel Catechismo olandese*, w: J. Ratzinger (red.), *Dogma e predicazione*, Brescia 1973, s. 56-72; V.M. Kuiper, „Hauptsünden” des holländischen Katechismus, Zürich 1967.

<sup>10</sup> Por. G. Groppo, *Cauto rinnovamento e integrità del contenuto*, „Orientamenti Pedagogici” 27(1980)11, s. 89. Adhortacja podkreśla, że „kto w jakimkolwiek punkcie narusza integralność orędzia, ten tym samym niebezpiecznie wyjawia samą katechezę i zagraża jej owocom, których mają prawo po niej oczekiwać sam Chrystus i wspólnota kościelna. (...) Żadnemu katechecie nie wolno własną powagą dzielić dziedzictwa wiary na to, co on uważa za ważne i nieważne, aby potem jednego nauczać, a drugie przemilczać” (CT 30).

<sup>11</sup> Por. J. Ratzinger, *Przekazywanie i źródła wiary*, w: J. Królikowski (oprac.), *Powstanie i znaczenie Katechizmu Kościoła Katolickiego w wypowiedziach Jana Pawła II i kardynała Josepha Ratzingera*, Poznań 1997, s. 69.

<sup>12</sup> Tamże, s. 70.

W kręgach katechetycznych rodziły się różnorodne inicjatywy katechetyczne, które próbowały czerpać z tych dwóch dróg odnowy katechezy. Niestety nie obyło się to bez trudności. Zwolennicy odnowy kerygmatycznej głosili konieczność zwrócenia większej uwagi na treść nauczania, zaś zwolennicy odnowy antropologicznej postulowali potrzebę koncentracji na adresatach katechezy. W to wszystko włączali się obrońcy katechezy tradycyjnej i doktrynalnej. Wyrażali oni niepokój o integralny przekaz doktrynalnej treści katechezy<sup>13</sup>. W takim klimacie zrodziły się dyskusje nad potrzebą opracowania katechizmu powszechnego. M. Simon uważa, że to właśnie przypadek *Katechizmu holenderskiego* przyczynił się do zintensyfikowania prac nad katechizmem powszechnym. Powołana do oceny katechizmu komisja kardynalska zorientowała się, że zyskuje on dużą popularność i zaczyna stawać się katechizmem powszechnym<sup>14</sup>. Mając na uwadze te wydarzenia Nadzwyczajny Synod Biskupów z 1985 roku wyraził życzenie, aby „został opracowany katechizm lub kompendium nauki katolickiej w dziedzinie wiary i moralności, który stałby się niejako punktem odniesienia dla katechizmów lub kompendiów opracowanych w różnych krajach”<sup>15</sup>.

Wszystkie przywołane ewangelizacyjne, doktrynalne, antropologiczne i kerygmatyczne problemy stanowiły poważne wyzwania dla katechezy. Nowa sytuacja prowadziła do coraz liczniejszych refleksji wskazujących na konieczność opracowania dokumentów, które będą określać kierunki dalszego rozwoju katechezy. W ich opracowaniu widziano źródło i siłę dla odnowy katechezy i zarazem troskę o przekaz pełnej nauki Kościoła. Zadaniem dyrektorium miało być wytyczenie zasad teologicznych i katechetycznych dla procesu odnowy katechezy.

## 2. II Sobór Watykański – dyrektorium ogólne dla katechezy zamiast katechizmu

II Sobór Watykański wpisuje się w czasy burzliwej odnowy katechetycznej i wytycza kierunki odnowy dla teologii i całego duszpasterstwa. Jakkolwiek nie zredagowano dokumentu bezpośrednio poświęconego katechezie, to jednak troska o przekaz wiary jest obecna w całej refleksji soborowej<sup>16</sup>. Sobór przypomina,

<sup>13</sup> Por. W. Osiał, *Narodziny Katechizmu Kościoła Katolickiego a posoborowa odnowa katechezy*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 28(2015)4, s. 189-193.

<sup>14</sup> Por. M. Simon, *Un Catéchisme universel pour l'Église catholique. Du Concile de Trente à nos jours*, Leuven 1992, s. 287-292.

<sup>15</sup> *Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985. Relacja końcowa*, w: J. Królikowski (oprac.), *Powstanie i znaczenie Katechizmu Kościoła Katolickiego w wypowiedziach Jana Pawła II i kardynała Josepha Ratzingera*, dz. cyt., s. 20.

<sup>16</sup> Por. G. Medica, *La catechesi nei documneti del Vaticano II*, „Catechesi” 35(1966)310, s. 1-13; n. 314, s. 1-23; M. Van Caster, *Katecheza według ducha Soboru Watykańskiego*, „Katecheta” 10(1966), s. 193-200.

że nauczanie katechetyczne musi zmierzać do tego, aby wiara ludzi była „żywa, wyrazista i czynna”. Aby tak było, cała posługa słowa, w tym katecheza, musi „opierać się na Piśmie Świętym, Tradycji, liturgii, Magisterium i życiu Kościoła”<sup>17</sup>.

Sobór, otwierając się na odnowę, wyraził troskę o przekaz integralnej nauki Kościoła. Powodem tego była między innymi duża ilość oraz różnorodność katechizmów diecezjalnych, które wymagały czujności w zakresie ich poprawności doktrynalnej. Zauważono potrzebę opracowania jednolitego katechizmu dla całego Kościoła. Pomimo tych wszystkich zagrożeń silniejszym stało się wezwanie, aby zamiast katechizmu zostało opracowane ogólne dyrektorium dla uporządkowania dzieła całej katechezy<sup>18</sup>. Poproszono, aby powstało *Directorium catechisticum pro universa Ecclesia*, opracowane przez komisję ekspertów pochodzących z całego świata. Konferencjom episkopatów zalecono redakcję podobnych dyrektorium krajowych oraz ujednoczenie programów nauczania w regionach. Redakcję dyrektorium powszechnego powierzono w 1966 roku Kongregacji ds. Duchowieństwa<sup>19</sup>. Złożone i trudne prace nad katechizmem odłożono w czasie.

Opracowanie *Directorium catechisticum generale* zostało poprzedzone konsultacjami z episkopatami. Po zebraniu informacji w 1968 roku została powołana komisja ekspertów dla zredagowania dokumentu. Pierwszy jego szkic powstał na początku 1969 roku, który następnie przesłano do analizy i zaopiniowania Konferencjom episkopatów. Po zebraniu uwag i sugestii jesienią tego samego roku przystąpiono do ostatecznej redakcji dokumentu. Następnie poddano tekst ocenie komisji teologicznej, która naniósł również swoje poprawki. Uzupełniony i poprawiony tekst został poddany ostatecznemu zatwierdzeniu przez Kongregację Nauki Wiary<sup>20</sup>.

Warto podkreślić, że *Dyrektorium* było owocem szerokich konsultacji katechetycznych. Jego pośrednimi redaktorami byli katecheci oraz Konferencje episkopatów. Ostateczny kształt nadali mu jednak teologowie. Tego rodzaju droga redagowania dokumentu wyjaśnia pewne luki czy niespójności w jego redakcji. Są one wynikiem dodatków i korekt na poszczególnych etapach redakcji dokumentu<sup>21</sup>.

<sup>17</sup> Por. II Sobór Watykański, *Dekret o posłudze pasterskiej biskupów Christus Dominus*, 4 (dalej cyt. CD).

<sup>18</sup> Por. CD 44. Warto jednak wiedzieć, że temat katechizmu pojawiał się dosyć często w pracach soborowych szczególnie na etapie przygotowawczym. Por. M. Simon, *Un Catéchisme universel pour l'Église catholique*, dz. cyt., s. 132-284; J.M. Giménez, *Un catecismo para la Iglesia universal. Historia de la iniciativa desde su origen hasta el Sínodo Extraordinario de 1985*, Pamplona 1987, s. 124-151.

<sup>19</sup> Por. T. Panuś, *Geneza i główne wskazania Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, „*Studia Katechetyczne*” 13(2017), s. 11-17; M. Simon, *Un Catéchisme universel pour l'Église catholique*, dz. cyt., s. 132-284.

<sup>20</sup> Por. G. Groppo, *Directorium catechisticum generale (DCG)*, *Ogólna instrukcja katechetyczna*, w: K. Misiaszek, J. Gevaert (red.), *Słownik katechetyczny*, dz. cyt., s. 179.

<sup>21</sup> Por. tamże.

### 3. Intuicje katechetyczne *Directorium catechisticum generale*

Dokument wychodził naprzeciw wymaganiom ówczesnej katechezy i był odważną próbą otwierania się na pojawiające się wówczas problemy i wyzwania<sup>22</sup>. Z pewnością należy zauważyć bardzo cenną część dokumentu, określającą naturę katechezy, jej treści i kryteria ich przekazu<sup>23</sup>. Ważną rolę odgrywał tutaj drugi rozdział z części trzeciej, zatytułowany „Ważniejsze elementy chrześcijańskiego orędzia”. Wyznaczał on treści katechezy i kryteria ich przekazu. Dotyczyło to szczególnie redagowania treści w powstających katechizmach<sup>24</sup>. W jakiejś mierze można powiedzieć, że rozdział ten spełniał funkcje oczekiwanego katechizmu powszechnego. Wszystko to było reakcją na pojawiające się niebezpieczeństwa naruszenia integralności i poprawności doktrynalnej katechetycznego przekazu<sup>25</sup>.

Obok doktrynalnych definicji i kryteriów treści katechezy odnajdujemy kilka innych bardzo ważnych wskazań dla odnowy katechetycznej tamtych czasów. Może to zabrzmieć niewiarygodnie, ale już w tym *Dyrektorium* położono akcent na ewangelizacyjny wymiar katechezy. Zauważono, że jakkolwiek katecheza ze swej natury jest pouczeniem w wierze dla kogoś, kto wcześniej uwierzył w Ewangelię i jest człowiekiem wierzącym, to jednak często jest kierowana do osób, które chociaż przez chrzest należą do Kościoła, to jednak nie przyjęły jeszcze odpowiedzialnie wymogów płynących z wiary. Dokument po zarysowaniu idealnego wzoru katechezy, zakładającej uprzednią pierwszą ewangelizację, uznaje, że niektórych ten idealny model katechezy nie wystarcza. Dla wielu osób katecheza powinna zapewnić pierwszą ewangelizację, która nie miała jeszcze miejsca lub też była nieodpowiednio i nieskutecznie przeprowadzona<sup>26</sup>. Oznacza to, że ewangelizacja powinna towarzyszyć katechezie w realizacji jej celu. Przypomina się, że nawrócenie jest wpisane w proces wiary i dlatego katecheza musi podejmować również jej funkcję ewangelizacyjną<sup>27</sup>.

*Dyrektorium* uznaje katechezę dorosłych za zasadniczą formę katechezy. Wszystkie inne formy, które pozostają nie mniej konieczne, muszą być podporządkowane priorytetowi formacji dorosłych. Zaleca się, aby z największą troską i stosownie do zaleceń II Soboru Watykańskiego przywrócić i owocnie wykorzystać idee katechetyczne płynące z instytucji katechumenatu dorosłych<sup>28</sup>. Ta troska o katechezę dorosłych wybrzmiała szeroko kilka lat później na Synodzie Biskupów

<sup>22</sup> Por. R. Czekalski, *Rozwój myśli katechetycznej w dokumentach Stolicy Apostolskiej po Vaticanum II*, dz. cyt., s. 24.

<sup>23</sup> DCG 17-46.

<sup>24</sup> Por. M. Simon, *Un Catéchisme universel pour l'Église catholique*, dz. cyt., s. 287-292.

<sup>25</sup> CD 44.

<sup>26</sup> Por. DCG 19.

<sup>27</sup> DCG 18.

<sup>28</sup> DCG 20, 96.

w 1977 roku. Zapewne refleksja synodalna miała znaczący wpływ na podjęcie tego tematu w adhortacji *Catechesi tradendae*<sup>29</sup>.

*Dyrektorium* bardzo mocno akcentuje konieczność antropologicznego ukierunkowania katechezy. Katecheza musi prowadzić do poznania prawdy o zbawieniu, w której Chrystus, odwieczne Słowo Boga, przyjął ludzką naturę i stał się człowiekiem. Tym samym objawił człowiekowi najgłębszy sens jego życia, prowadzący do jedności z Bogiem. Katechizowany musi odkrywać w swoim życiu zbawczy plan Boga, szukać ostatecznego sensu egzystencji ludzkiej, aby w ten sposób czytać swoje życie według wymagań Królestwa Bożego<sup>30</sup>. Problemy człowieka muszą stać się treścią katechezy oczywiście z zachowaniem integralności przekazu wiary. Katecheza musi przekazywać swoje treści w relacji do różnych form życia Kościoła i różnych kultur, w których żyje człowiek. Język katechezy musi być bliski człowiekowi<sup>31</sup>. Wybierając taką drogę, katecheza jest nie tylko wierna Bogu, ale zachowuje również wymaganą wierność człowiekowi<sup>32</sup>.

Wreszcie trzeba dostrzec wychowawczy wymiar katechezy. *Dyrektorium* uważa, że katecheza wychowując w wierze jest jednocześnie formacją ludzką na każdym etapie rozwoju człowieka. Katecheza stanowi tym samym prawdziwy i permanentny proces wychowawczy<sup>33</sup>.

#### 4. Wzrastająca konieczność ewangelizacji

W okresie posoborowym duszpasterstwo i katecheza stawały przed coraz silniejszą koniecznością podejmowania refleksji i działań o charakterze ewangelizacyjnym. Związane one były z obecnością silnych przemian kulturowych i religijnych. Ich ogólny zarys odnajdujemy w analizowanych dyrektorjach katechetycznych, jak i w wielu innych dokumentach pastoralnych i katechetycznych tamtych czasów<sup>34</sup>. Wskazuje się na filozofie, ideologie i wrogie nauki sprzyjające procesom sekularyzacji oraz zjawisku indyferentyzmu religijnego<sup>35</sup>. W wyniku ich oddziaływania

<sup>29</sup> Por. CT 43; J. Charytański, *Katecheza ciągła w świetle Synodu 1977*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, t. 2, Warszawa 1985, s. 96-113.

<sup>30</sup> Por. DCG 21, 42.

<sup>31</sup> Por. tamże 37, 46.

<sup>32</sup> Por. tamże 34.

<sup>33</sup> Por. tamże 30.

<sup>34</sup> DCG 2-9; DOK 14-33; II Sobór Watykański, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 4-10 (dalej cyt. KDK); Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*, 49-58 (dalej cyt. EN).

<sup>35</sup> KDK 4-10; DCG 2-9. Bogaty opis silnego wpływu przemian kulturowych na przeżywanie wiary w tamtych czasach znajdujemy w: K. Rahner - N. Greinacher, *Grundzüge der Gegenwartssituation*, w: F.X. Arnold (red.), *Handbuch der Pastoraltheologie*, Band II/1, Freiburg-Basel-Wien 1966, s. 188-221.

zagadnienie Boga i religii zaczęło tracić egzystencjalne znaczenie dla życia człowieka, stało się mało znaczące czy też wręcz pozbawione sensu<sup>36</sup>.

Problem silnego oddziaływania procesów sekularyzacji i dechrystianizacji zaczął dotyczyć głównie państw Europy Zachodniej, potem zaczął rozprzestrzeniać się dalej na inne kraje. Coraz silniej była odczuwana potrzeba ewangelizacji. Dokumenty Kościoła zaczęły poświęcać jej coraz więcej miejsca. Adhortacja apostolska *Ewangelii nuntiandi* wprowadziła szerokie pojęcie ewangelizacji w odróżnieniu od jej dotychczasowego ścisłego pojęcia, odnoszącego się do pierwszego głoszenia Ewangelii osobom niewierzącym w celu ich nawrócenia. Przyjęcie ewangelizacji w znaczeniu szerokim zaczęło ukazywać ewangelizację jako całą działalność profetyczną Kościoła, skierowaną zarówno do wierzących jak i niewierzących<sup>37</sup>. Encyklika *Redemptoris missio* wśród adresatów ewangelizacji wymienia wszystkie grupy ludzi, zarówno niewierzących jak i wierzących: narody i środowiska, które nie znają jeszcze Chrystusa, wspólnoty chrześcijańskie, które mają solidne struktury kościelne jak i żarliwość wiary, wreszcie „całe grupy ochrzczonych, które utraciły żywy sens wiary albo wprost nie uważają się za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa i Jego Ewangelii”<sup>38</sup>. Adhortacja *Christifideles laici* mówiąc o zadaniach świeckich wskazuje na potrzebę nowej ewangelizacji jako działania skierowanego do środowisk, w których szerzy się zubożenie religijne oraz ateizm praktyczny. Wiara zachowała się tam jeszcze w niektórych obrzędach i tradycjach, ale dziedzictwo wiary ulega roztrwonieniu, zwłaszcza na skutek sekularyzmu i rozwoju sekt<sup>39</sup>.

W refleksji nad ewangelizacją zauważa się istotną zmianę w spojrzeniu na jej adresatów. Oprócz tych, którzy nigdy nie słyszeli o Ewangelii mocno podkreśla się konieczność ewangelizacji osób, które będąc ochrzczonymi, oddaliły się od Chrystusa. Oznacza to pewne przesunięcie akcentu w konfrontacji z ewangelizacją w przeszłości. Mówi się o potrzebie nawracania ochrzczonych i ewangelizowaniu tych, którzy przyjęli chrzest<sup>40</sup>.

Wobec wszystkich ewangelizacyjnych wyzwań podjęto odnowę duszpasterstwa w różnych jego obszarach i formach oddziaływania. Bardzo cenne sugestie w tym zakresie znajdujemy w wielu dokumentach i refleksjach duszpastersko-katechetycznych. Odnoszą się one do ukazywania słabości dotychczasowego duszpasterstwa tradycyjnego i jednocześnie dostarczają wskazań do jego ewangelizacyjnej odnowy.

<sup>36</sup> Por. P. Schoonenberg, *Révélation et expérience*, „Lumen Vitae” 25(1970), s. 383-392.

<sup>37</sup> Por. EN 17-24.

<sup>38</sup> Por. Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio*, 33-34.

<sup>39</sup> Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, 34.

<sup>40</sup> Por. E. Alberich, *Na 50-lecie „Katechety”*. W poszukiwaniu nowego „paradygmatu katechetyki”. *Refleksje nad sytuacją katechezy w Europie*, w: *Między tradycją a współczesnością. I Krajowy Kongres Katechetyczny*, Poznań 2008, s. 91-103; Tenże, *Un nuovo paradigma per la catechesi. Istanze e prospettive catechetice in un recente convegno parigino*, „Catechesi” 72(2003)4, s. 3-9.



Analizę krytyczną niektórych elementów takiego duszpasterstwa odnajdujemy w refleksji E. Albericha<sup>41</sup>. Zauważa on, że jedną z cech duszpasterstwa tradycyjnego jest danie pierwszeństwa wymiarowi liturgiczno-pobożnościowemu. W centrum znajdują się celebracje Mszy Świętej, udzielanie sakramentów, pobożne praktyki i wszelkie inne formy religijności ludowej. Cały wysiłek jest skoncentrowany na rozwoju praktyk religijnych wiernych bez głębszej refleksji nad potrzebą budowania żywej i osobowej wiary człowieka. Taka forma duszpasterstwa zakłada pewien automatyzm w przyjęciu wiary. Zauważa się także przewagę duszpasterstwa o charakterze wewnątrzkościelnym. Zakłada ono, że społeczność jest wierząca, natomiast działalność ewangelizacyjna dotyczy jedynie krajów misyjnych. Działalność duszpasterska *ad intra* koncentruje się na praktykach religijnych wspólnoty wiernych. Mamy tutaj do czynienia z odwróceniem logiki w ewangelicznej przypowieści o zagubionej owcy, kiedy troska o jedną owcę, pozostałą w owczarni, prowadzi do zaniedbania dziewięćdziesięciu dziewięciu owiec zabłąkanych. Ponadto styl działania Kościoła jest mocno sklerykalizowany. Wszystko koncentruje się w rękach duchowieństwa lub rozciąga się na niektórych tylko świeckich, ale w formie podporządkowanej i czysto wykonawczej. Wreszcie zauważa się cechy silnego eklezjocentryzmu: występuje większa troska o dobro Kościoła i obronę własnych interesów niż o dobro wszystkich ludzi, jest postawa nieufności w stosunku do niekatolików, niechrześcijan i niewierzących.

Poszukiwanie kierunków odnowy wskazuje na priorytet postawy misyjnej Kościoła, który powinien czuć się posłany do wszystkich ludzi, a więc i do tych, którzy są zagubieni i oddaleni od Kościoła oraz tych, którzy są innego wyznania. Wezwanie to pięknie wybrzmiało w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego, który przywołując słowa Jana Pawła II stwierdza, że „«nikogo nie możemy uznać za straconego, bo Chrystus umarł za wszystkich»». Podejmując dzieło Nowej Ewangelizacji, na nowo musimy uświadamiać sobie, że przesłanie Jezusa Chrystusa jest skierowane do człowieka, a nie tylko do katolika; że Kościół Matka podkreśla dzisiaj mocno swój związek z tym wszystkim, co w świecie dobre i szlachetne; że szeroko rozumie i ukazuje lud Boży; współczuje z ludzkimi dramataми i pęknięciami. Dlatego wszyscy głosiciele orędzia Jezusa Chrystusa winni pamiętać, że orędzie to przekracza doraźne spory i podziały, a przez ich posługę sam Pan wychodzi na poszukiwanie zagubionej owcy i przytula do swego Najświętszego Serca powracającego syna, córkę<sup>42</sup>.

<sup>41</sup> Por. E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003, s. 49-52.

<sup>42</sup> II Polski Synod Plenarny (1991-1999), *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa*, Poznań 2001, s. 26.

## 5. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* – katecheza w służbie ewangelizacji

Cechą charakterystyczną *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* jest włączenie katechezy w dynamikę ewangelizacji. Katecheza jako jedna z form posługi Słowa Bożego jest uważana za istotny moment ewangelizacji<sup>43</sup>. W konsekwencji przyjmuje na siebie realizację zadań o charakterze misyjnym<sup>44</sup>. *Dyrektorium* mówi o katechezie ewangelizacyjnej, która pośród wielu swoich zadań winna między innymi „inspirować w rzeczywistym procesie nawrócenia”<sup>45</sup>. Taka optyka dokumentu jest odpowiedzią na zarysowane powyżej wyzwania ewangelizacji.

Tego rodzaju ujęcie jest nowym w porównaniu z *Directorium catechisticum generale* z 1971 roku<sup>46</sup>. Jakkolwiek pierwsze *Dyrektorium* sygnalizowało już ten problem, to jednak dominował w nim model katechezy tradycyjnej, koncentrującej się na wierzących w celu dalszego pouczenia ich w wierze. Teraz w nowym *Dyrektorium* wśród adresatów zauważono dużą liczbę tych, którzy znajdują się jeszcze na poziomie pierwszego i zasadniczego wyboru Ewangelii. Wiele z tych osób nie wydaje się być jeszcze nawet na poziomie katechumenatu, a który przecież ze swej natury wymaga pierwszego ukierunkowania się na Chrystusa. Problem staje się jeszcze większy, kiedy weźmiemy pod uwagę kontekst współczesnej kultury naznaczonej rysem sekularyzacji i relatywizmu moralnego. Potrzeba nawrócenia i ewangelizacji staje się koniecznością nie tylko po okresie dzieciństwa, ale wydaje się być również wyzwaniem dla tych, którzy otrzymali pierwszą ewangelizację w rodzinie. Muszą oni potwierdzić swoją decyzję i swój wybór Boga w konfrontacji ze światem.

Dostrzeżenie konieczności podejmowania przez katechezę zadań ewangelizacyjnych było szeroko obecne w refleksji katechetycznej. Kryzysy w wierze i braki w pierwszej ewangelizacji postrzegano jako częste i bolesne<sup>47</sup>. W obliczu proce-

<sup>43</sup> Por. DOK 47-49, 63.

<sup>44</sup> Por. C. Bissoli, *Di fronte al "Direttorio generale per la catechesi"*, „Catechesi” 68(1998)4, s. 21; A. Fossion, *Właściwości Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 70; T. Groome, *Holistic, Inclusive, Comprehensive Catechesis: The General Directory of Catechesis Revisited*, „The Living Light” 34(1997-1998)4, s. 66-74; B.L. Marthaler, *The Faith of the Church and Its Evangelizing Mission*, „The Living Light” 34(1997-1998)2, s. 6-56; A. Offmański, *Pojęcie i natura katechezy*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, dz. cyt., s. 86; P. Tomasik, *Charakterystyka Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, dz. cyt., s. 50-51.

<sup>45</sup> DOK 194.

<sup>46</sup> Por. C. Bissoli, *Di fronte al "Direttorio generale per la catechesi"*, art. cyt., s. 21; A. Fossion, *Właściwości Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, art. cyt., s. 70; P. Tomasik, *Katecheza w misji ewangelizacyjnej Kościoła. Refleksje nad I częścią nowego „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, „Katecheta” 42(1998)6-7, s. 10-11.

<sup>47</sup> Por. C. García de Andoin, *El anuncio explícito de Jesucristo*, Madrid 1997; J. De Kesel, *Annoncer l'Évangile aujourd'hui*, „Nouvelle Revue Théologique” 126(2004)2, s. 3-15; J. Gevaert, *La proposta del*

sów sekularyzacji i kultury postmodernizmu postuluje się, aby katecheza wiązała się z reewangelizacją i stawała się prekatechezą. Chodzi o głoszenie Ewangelii i wzywianie do nawrócenia, aby katecheza mogła realizować zadanie wychowania w wierze<sup>48</sup>.

*Dyrektorium ogólne o katechizacji* wzywając do podjęcia głoszenia na nowo Ewangelii uczy, że chociaż katecheza bardzo często zawiera w sobie moment pierwszego głoszenia i przyjmuje zadania misyjne wzywające do nawrócenia, to jednak fakt ten „nie zwalnia Kościoła partykularnego z podjęcia instytucjonalnej interwencji pierwszego głoszenia jako najbardziej bezpośredniej aktualizacji nakazu misyjnego Jezusa. Odnowa katechetyczna powinna opierać się na tej uprzedniej ewangelizacji misyjnej”.<sup>49</sup> W innym miejscu tego dokumentu zauważa się potrzebę pierwszego głoszenia w kontekście wezwania do nowej ewangelizacji skierowanej do tych, którzy będąc ochrzczeni, zatracili gorliwość własnej wiary<sup>50</sup>.

Katecheza w *Dyrektorium* zostaje włączona w trzy etapy procesu ewangelizacji: w działanie misyjne wobec niewierzących i obojętnych religijnie; w działanie katechetyczno-wtajemniczające wobec tych, którzy wybierają Ewangelię oraz tych, którzy odczuwają potrzebę uzupełnienia bądź odnowienia swego wtajemniczenia; wreszcie w działanie duszpasterskie wobec dojrzałych w wierze chrześcijan<sup>51</sup>. W ten sposób jako posługa Słowa Bożego jest poprzedzana przez proces pierwszego głoszenia nastawionego na nawrócenie, przybiera formy katechezy inicjacyjnej, ściśle związanej z sakramentami wtajemniczenia i formy katechezy ciągłej, pogłębiającej proces rozwoju wiary<sup>52</sup>.

*Dyrektorium* wskazuje na problem koordynacji katechezy z działaniem misyjnym, które ją poprzedza oraz z działaniem duszpasterskim, które za nią idzie. To powiązanie okazuje się prostsze w relacji do misji *ad gentes*, bardziej natomiast złożone wydaje się być w kontekście nowej ewangelizacji, kiedy często wprowadza się formy katechezy zwyczajnej, bez wcześniejszego głoszenia misyjnego i bez doprowadzania człowieka do decyzji wiary lub proponuje się formy katechezy zwyczajnej w relacji do osób, które wymagają raczej katechezy wtajemniczającej. Głoszenie misyjne i katecheza wtajemniczająca muszą być natomiast „rozumiane w sposób skoordynowany i ofiarowane, w kościele partykularnym, za pośrednictwem jednorodnego programu ewangelizacyjnego, misyjnego i katechumenalnego.

---

*Vangelo a chi non conosce il Cristo*, Leumann (Torino) 2001, s. 7-39; J. Rigal, *La nouvelle évangélisation: comprendre cette nouvelle approche; les questions qu'elle suscite*, "Nouvelle Revue Théologique" 127(2005)3, s. 436-454.

<sup>48</sup> Por. DOK 61-62.

<sup>49</sup> DOK 62.

<sup>50</sup> Por. DOK 58.

<sup>51</sup> Por. tamże 49.

<sup>52</sup> Por. tamże 50-51.

Katecheza winna być dzisiaj postrzegana przede wszystkim jako konsekwencja skutecznego głoszenia misyjnego<sup>53</sup>.

Dla zrealizowania ewangelizacyjnych zadań katecheza powinna przypominać podstawowe elementy wiary, inspirować w rzeczywistym procesie nawrócenia, pogłębiać w nich prawdę i wartość orędzia chrześcijańskiego wobec rozmaitych zastrzeżeń teoretycznych i praktycznych, pomagać w życiu Ewangelią w życiu codziennym, dawać nadzieję życia wiecznego i dodawać odwagi do realizacji ich powołania misyjnego<sup>54</sup>.

Lektura dokumentu pozwala zauważyć kilka fundamentalnych zasad, na których winna być budowana każda katecheza. Przede wszystkim należy do nich zasada chrystocentryzmu. Misterium Chrystusa „stanowi centrum, na bazie którego zostają uporządkowane oraz wyjaśniają się wzajemnie wszystkie inne elementy”<sup>55</sup>. Chrystocentryzm ma jednocześnie charakter trynitarny, gdyż „Słowo Boże wcielone w Jezusa z Nazaretu, Syna Dziewicy Maryi, jest słowem Ojca, który mówi do świata przez swego Ducha”<sup>56</sup>. Przekaz orędzia wiary musi zachowywać zasadę zarówno wierności Bogu, jak i wierności człowiekowi<sup>57</sup>.

## 6. Katechumenat źródłem odnowy katechezy

Poszukując dróg odnowy katechezy *Dyrektorium ogólne o katechizacji* odsyła do refleksji nad katechetycznymi i wychowawczymi treściami katechumenatu chrzcielnego. Stwierdza, że katechumenat chrzcielny winien stać się źródłem inspiracji dla katechezy. Odnajdujemy niezwykle ważne słowa: „Katecheza pochrzcielna, nie musząc odtwarzać mechanicznie konfiguracji katechumenatu chrzcielnego oraz uznając w katechizowanych ich rzeczywistość ochrzczonych, uczyni dobrze inspirując się w tej «szkole przygotowującej do życia chrześcijańskiego», pozwalając, by ją ożywiały jej podstawowe i charakterystyczne formy”<sup>58</sup>. Odróżniając katechumenów od katechizowanych wskazuje się na aktualność następujących treści dla katechezy pochrzcielnej: nieustanne odwoływanie się do rzeczywistości wtajemniczenia chrześcijańskiego i sakramentów z nią związanych; niezastąpiona rola wspólnoty Kościoła, która podejmując zadanie „duchowego macierzyństwa” troszczy się o człowieka, daje mu stałe doświadczenie wspólnoty, prowadzi go w wierze i przyjmuje do swojego grona; paschalny charakter procesu wzrastania w wierze; wrażliwość na inkulturację przejawiająca się w przyjmowaniu kandydata

<sup>53</sup> DOK 277.

<sup>54</sup> Por. DOK 194.

<sup>55</sup> DOK 41.

<sup>56</sup> Tamże 99.

<sup>57</sup> Por. T. Panuś, *Geneza i główne wskazania Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, art. cyt., s. 20-29.

<sup>58</sup> DOK 91.

wraz z jego więzami kulturowymi; systematyczność formacji z jej następującymi cechami: intensywność, integralność, stopniowość, związek z obrzędami, symbolami i znakami biblijnymi oraz liturgicznymi<sup>59</sup>.

Postulowany powrót do katechumenatu można określić jako „instytucję przeznaczoną do reinicjacji chrześcijańskiej już ochrzczonych oraz jako środek pozwalający tworzyć autentyczne wspólnoty eklezjalne, które powinny być punktem odniesienia dla katechezy”<sup>60</sup>. Wzorowanie się na katechumenacie i czerpanie z niego inspiracji dotyczy głównie jego aspektu formacyjnego. Chodzi przede wszystkim o dostrzeżenie tej specyficznej formacji w katechumenacie, a nie przejmowanie i powielanie jego struktury<sup>61</sup>.

Odwołując się do źródeł katechumenatu należy nadać całej katechezie wyraźny charakter katechumenalny, który ożywi i odnowi wiarę człowieka. Katecheza ma polegać „na uświadomieniu dorosłym, czym jest i co implikuje sakrament chrztu świętego oraz doprowadzeniu ich do postawy świadomego przeżywania swojej wiary”<sup>62</sup>. Ożywienie charakteru katechumenalnego katechezy dotyczy nie tylko katechezy dorosłych i młodzieży, ale również i dzieci, jak to się zdarza na przykład w przypadku przygotowania do I Komunii Świętej<sup>63</sup>.

Poszukiwanie źródeł w katechumenacie chrzcielnym zaprasza do refleksji nad całą rzeczywistością wtajemniczenia chrześcijańskiego. Dzisiaj dużo mówi się, że proces inicjacji chrześcijańskiej powinien zostać przemyślany i odnowiony<sup>64</sup>.

<sup>59</sup> Por. tamże.

<sup>60</sup> S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007, s. 253.

<sup>61</sup> Por. R. Murawski, *Katechumenalny wymiar katechezy*, „Katecheta” 52(2008)6, s. 3.

<sup>62</sup> Tamże, s. 252.

<sup>63</sup> Por. M. Kötzl, *Erstkommunion – niemal vom Katechumenat herbuchstabiert*, „Katechetische Blätter” 133(2008)3, s. 194-198.

<sup>64</sup> Refleksja katechetyczna jest bardzo bogata i ma miejsce w wielu krajach Europy. Pomijając obszerną refleksję pojedynczych autorów można wymienić kilka przykładowych dokumentów w różnych krajach Europy: Hiszpania (LXX Asamblea Plenaria de la Conferencia Episcopal Española, *La iniciación cristiana. Reflexiones y orientaciones*. Madrid, 27 de Noviembre de 1998, Madrid 1999), Francja (Commission Épiscopale de la Catéchèse et du Catéchuménat, *Aller au coeur de la foi. Questions d'avenir pour la catéchèse*, Paris 2002; Conférence des Évêques de France, *Des temps nouveaux pour l'Évangile. Assemblée plénière des évêques de France*, Lourdes, 4-10 Novembre 2000, Paris 2001 ; Les Évêques de France, *Texte national d'orientation de la catéchèse en France*, 2005), Niemcy (Die Deutschen Bischöfe, *Katechese in veränderter Zeit*, 22 Juni 2004, Bonn 2004), Włochy (Conferenza Episcopale Italiana, *L'iniziazione cristiana. 1. Orientamenti per il catechumenato degli adulti*, 30.03.1997, 2. *Orientamenti per l'iniziazione dei fanciulli e dei ragazzi dai 7 ai 14 anni*, 23.05.1999, 3. *Orientamenti per il risveglio della fede e il completamento dell'iniziazione cristiana in età adulta*, 8.06.2003). Tematowi inicjacji chrześcijańskiej dedykowane są również różne międzynarodowe sympozja katechetyczne. Przykładem może być europejskie spotkanie biskupów i osób odpowiedzialnych za katechezę w Rzymie w dniach 8-11 maja 2006 roku. Zob. R. Murawski, *Inicjacja chrześcijańska – Europejskie Sympozjum w Rzymie*, „Katecheta” 50(2006)9, s. 60-64. Doświadczenia środowiska polskiego opisują między innymi: A. Offmański, *Koncepcja katechezy o charakterze*

Zauważa się brak postawy nawrócenia, która jest przecież fundamentalnym elementem wtajemniczenia. Przez wieki nawrócenie było zapewnione przez rodzinę chrześcijańską. Zasadniczo nauczanie było zwrócone do dzieci i młodzieży, którzy już w rodzinie otrzymali podstawową wrażliwość religijną i zostali wprowadzeni w pierwsze doświadczenie chrześcijaństwa. Rodzina była pierwszym miejscem tej podwójnej inicjacji. Młodzi ludzie byli już po nawróceniu i decyzji wyboru wiary. Dzisiaj niestety ewangelizacyjna rola rodziny i społeczeństwa chrześcijańskiego jest bardzo ograniczona. Środowisko doświadczenia życia chrześcijańskiego jest natomiast elementem fundamentalnym dla inicjacji chrześcijańskiej. Brakuje też włączenia we wspólnotę Kościoła. Dramatem naszych czasów jest sytuacja, kiedy duża liczba dzieci i młodzieży po przyjęciu sakramentów nie ma bliskich związków ze wspólnotą Kościoła, nie uczestniczy w jej życiu sakramentalnym i nie wyraża żadnego zainteresowania praktyką życia chrześcijańskiego.

Inicjacyjno-katechumenalny kształt wychowania był obecny w początkach Kościoła i stał się podstawową formą wychowania religijnego. J. Bagrowicz zauważa, że „kryzys chrześcijaństwa ujawnia się w ciągu wieków zawsze wtedy, gdy odstępuje ono od tej pierwotnej formy i metody wychowania. W drugiej połowie XX wieku, zwłaszcza w związku z II Soborem Watykańskim, mówiło się wiele o odnowie Kościoła. Jednym z naczelných haseł i wymogów tej odnowy stał się powrót do źródeł, czyli nie tylko do Biblii, ale i do tradycji wczesnego chrześcijaństwa. Powrót do źródeł oznaczał przede wszystkim nawiązanie do inicjacji i katechumenatu, jako pedagogicznych metod i form zawsze potrzebnych i sprawdzających się, szczególnie w sytuacji pluralizmu kulturowego. Można powiedzieć, że kryzys wychowania we współczesności, który wcale nie musi być kryzysem uwiązdu, lecz rozwoju i przemian, może także wynikać z zagubienia inicjacyjnego charakteru procesu wychowawczego”<sup>65</sup>.

## 7. Troska o przekaz doktrynalnych treści wiary

Wybór drogi ewangelizacji nie oznacza zaniedbania przekazu doktrynalnych prawd wiary. Wręcz przeciwnie, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* mocno to podkreśla, kiedy mówi o katechizmie. To w tym narzędziu widzi gwarancję przekazu depozytu wiary. Dokument dąży do przywrócenia wartości katechizmom czy

---

ewangelizacyjnym według zasad katechumenatu, Szczecin 2010; R. Buchta, *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej po II Soborze Watykańskim*, Katowice 2017; S. Araszczuk, *Mistagogia liturgiczna i jej korelacja z dokumentem „Podstawa programowa Katechezy Kościoła katolickiego w Polsce”*, Wrocław 2012.

<sup>65</sup> J. Bagrowicz, *Towarzyszyć wzrastaniu. Z dyskusji o metodach i środkach edukacji religijnej młodzieży*, Toruń 2006, s. 23-24.

samemu pojęciu „katechizm”<sup>66</sup>. Niektórzy wyrażają nawet bardzo skrajne opinie, według których proponowany przez *Dyrektorium* model katechezy pozostaje nadal mocno skoncentrowany na informacji i poznawaniu prawd wiary, mimo że dokument dużo mówi o ewangelizacji i podejmowaniu próby inkulturowania Ewangelii współczesnemu światu<sup>67</sup>.

*Dyrektorium* dużo miejsca poświęca sprawie katechizmów. Temu zagadnieniu, szczególnie *Katechizmowi Kościoła Katolickiego*, został dedykowany cały rozdział drugi w części pierwszej, liczący trzydzieści siedem punktów<sup>68</sup>. Jest to wyraźne zaznaczenie potrzeby katechizmu w katechezie Kościoła. Stwierdza się, że „wśród wszystkich narzędzi katechetycznych najważniejsze miejsce zajmują katechizmy. Ich znaczenie wynika z faktu, że orędzie jakie przekazują, jest uznane za autentyczne i własne przez pasterzy Kościoła”<sup>69</sup>.

*Katechizm Kościoła Katolickiego* uznaje się za „oficjalny tekst Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który autorytatywnie, w precyzyjnej formie, na sposób organicznej syntezy, gromadzi podstawowe wydarzenia i prawdy zbawcze, wyrażające wspólną wiarę Ludu Bożego oraz stanowiące niezbędny i podstawowy punkt odniesienia dla katechezy”<sup>70</sup>. W dużej mierze zostają przywołane i komentowane zasadnicze stwierdzenia pochodzące z samego *Katechizmu*.

Podkreślanie przez *Dyrektorium* roli katechizmu nie oznacza z drugiej strony umniejszania pierwszorzędnej roli Pisma Świętego i Tradycji Kościoła. Pogłębienie relacji *Katechizmu* do Pisma Świętego i do Tradycji katechetycznej Ojców Kościoła uważa się za szczególnie ważne zadanie. Przypomina się, że w katechetycznej posłudze słowa najważniejszym źródłem jest Pismo Święte wraz z Tradycją. Katecheza powinna być „przepelniona i przeniknięta myślą, duchem i podstawami biblijnymi i ewangelicznymi przez stały kontakt z samymi tekstami” i powinna odczytywać słowa według myśli i ducha Kościoła<sup>71</sup>. Jest to wyraźne przeciwstawienie się dawnemu przekonaniu, że źródłem katechezy jest przede wszystkim doktryna zawarta w katechizmie<sup>72</sup>.

<sup>66</sup> Por. A. Fossion, *Właściwości Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, art. cyt., s. 72.

<sup>67</sup> Por. G. Bitter, *Verdorren und Keimen. Was sich in der katechetischen Landschaft zeigt*, „Herder Korrespondenz” 52(1998)1, s. 34-39.

<sup>68</sup> Por. W. Osiał, *Katechizm Kościoła Katolickiego a „Dyrektorium ogólne o katechizacji” z roku 1997*, w: „Studia Katechetyczne” 13(2017), s. 35-50.

<sup>69</sup> DOK 284.

<sup>70</sup> Tamże 124.

<sup>71</sup> Por. DOK 128; CT 27.

<sup>72</sup> Por. U. Gianetto, *A dieci anni dalla pubblicazione del Direttorio Generale per la Catechesi. 1. Attualità di una rievocazione*, „Catechesi” 77(2007-2008)1, s. 46-61; *A dieci anni dalla pubblicazione del Direttorio Generale per la Catechesi. 2. Il messaggio evangelico*, „Catechesi” 77(2007-2008)1, s. 73-80.

**Słowa kluczowe:** *Direktorium katechetyczne*, katecheza, ewangelizacja, kerygmat, mistagogia, dojrzałość w wierze, katechizm.

### Summary

The article is an attempt to show the most important questions concerning the relations between *Directorium catechisticum generale* of 1971 and *General Directory for Catechesis* of 1997. The relationship between those two documents is the subject treated with a special attention. The theme is analyzed in the view of documents' redacting history and the process of renewing of catechesis in second half of XX century. Author describes the following topics: genesis of documents, their importance for catechesis, the baptismal catechumenate as inspiration for catechesis in the Church, the problem with the knowledge of Christian doctrine, tension between the knowledge of faith and attitude of faith.

**Keywords:** *Directorium catechisticum generale*, *General Directory for Catechesis*, history of catechesis.

### Riassunto

L'articolo è un tentativo di analizzare i due documenti catechistici che hanno influenzato tutto il processo di rinnovamento della catechesi. Documenti sono stati fatti nella seconda metà dell'XX secolo segnata da molte sfide catechistiche. I due testi rispecchiano in sé problemi della catechesi e le scelte della Chiesa in vista della loro soluzione. Secondo l'autore la conoscenza di queste problematiche e situazioni permette di vedere e comprendere più profondamente l'opera della catechesi nei nostri tempi. Sono stati approfonditi i seguenti temi: la genesi dei documenti, il loro impatto per lo sviluppo della catechesi, la loro relazione con il processo dell'evangelizzazione, il catecumenato battesimale come la fonte del rinnovamento della catechesi, il problema della corretta trasmissione del deposito di fede.

**Parole chiavi:** *Directorium catechisticum generale*, *Direttorio generale per la catechesi*, storia della catechesi.

### Bibliografia

- Alberich E., *Fede et esperienza nel movimento catechistico post-conciliare (Istanze, realizzazioni, problemi)*, w: Damu P. (red.) *Fede et esperienza nella catechesi. Riflesione globale sul problema e orientamenti per la catechesi dei preadolescenti, adolescenti e giovani*, Leumann (Torino) 1982, s. 14-38.
- Alberich E., *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003.
- Alberich E., *Na 50-lecie „Katechety”*. W poszukiwaniu nowego „paradygmatu katechetyki”. *Refleksje nad sytuacją katechezy w Europie*, w: *Między tradycją a współczesnością. I Krajowy Kongres Katechetyczny*, Poznań 2008, s. 91-103.
- Alberich E., *Un nuovo paradigma per la catechesi. Istanze e prospettive catechetice in un recente convegno parigino*, „*Catechesi*” 72(2003)4, s. 3-9.
- Araszczuk S., *Mistagogia liturgiczna i jej korelacja z dokumentem „Podstawa programowa Katechezy Kościoła katolickiego w Polsce”*, Wrocław 2012.



- Arnold F. X., *Katechese aus der Mitte der Heilsgeschichte*, „Katechetische Blätter” 81(1956)6, s. 227-235.
- Bagrowicz J., *Towarzyszyć wzrastaniu. Z dyskusji o metodach i środkach edukacji religijnej młodzieży*, Toruń 2006.
- Biancardi G., Gianetto U., *Storia della catechesi. 4. Il movimento catechistico*, Roma 2016.
- Bissoli C., *Di fronte al “Direttorio generale per la catechesi”*, „Catechesi” 68(1998)4, s. 19-31.
- Bitter G., *Verdorren und Keimen. Was sich in der katechetischen Landschaft zeigt*, „Herder Korrespondenz” 52(1998)1, s. 34-39.
- Buchta R., *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej po II Soborze Watykańskim*, Katowice 2017.
- Charytański J., *Katecheza ciągną w świetle Synodu 1977*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, t. 2, Warszawa 1985, s. 96-113.
- Commission Épiscopale de la Catéchèse et du Catéchuménat, *Aller au coeur de la foi. Questions d’avenir pour la catéchèse*, Paris 2002.
- Conferenza Episcopale Italiana, *L’iniziazione cristiana. 1. Orientamenti per il catecumenato degli adulti*, 30.03.1997, 2. *Orientamenti per l’iniziazione dei fanciulli e dei ragazzi dai 7 ai 14 anni*, 23.05.1999, 3. *Orientamenti per il risveglio della fede e il completamento dell’iniziazione cristiana in età adulta*, 8.06.2003.
- Conférence des Évêques de France, *Des temps nouveaux pour l’Évangile. Assemblée plénière des évêques de France*, Lourdes (4-10 Novembre 2000), Paris 2001.
- Czekalski R., *Recepcja nurtu kerygmatycznego w katechezie polskiej*, „Studia Katechetyczne” 8(2012), Warszawa 2012, s. 35-46.
- Czekalski R., *Rozwój myśli katechetycznej w dokumentach Stolicy Apostolskiej po Vaticanum II*, Warszawa 2013.
- De Kesel J., *Annoncer l’Évangile aujourd’hui*, „Nouvelle Revue Théologique” 126(2004)2, s. 3-15.
- Die Deutschen Bischöfe, *Katechese in veränderter Zeit*, 22 Juni 2004, Bonn 2004.
- Dreissen J., *Diagnose des Holländischen Katechismus*, Freiburg-Basel-Wien 1968.
- Fossion A., *Właściwości Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 67-78.
- Gevaert J., *La dimensione esperienziale della catechesi*, Leumann (Torino) 1984.
- Gevaert J., *La proposta del Vangelo a chi non conosce il Cristo*, Leumann (Torino) 2001.
- Gianetto U., *A dieci anni dalla pubblicazione del Direttorio Generale per la Catechesi. 1. Attualità di una rievocazione*, „Catechesi” 77(2007-2008)1, s. 46-61; *A dieci anni dalla pubblicazione del Direttorio Generale per la Catechesi. 2. Il messaggio evangelico*, „Catechesi” 77(2007-2008)1, s. 73-80.
- Gianetto U., *Ruch katechetyczny*, w: Misiaszek K., Gevaert J. (red.), *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 805-807.
- Giménez J. M., *Un catecismo para la Iglesia universal. Historia de la iniciativa desde su origen hasta el Sínodo Extraordinario de 1985*, Pamplona 1987.
- Marek Z., *Zbawcze orędzie w posłudze katechetycznej*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 93-132.

- García de Andoin C., *El anuncio explícito de Jesucristo*, Madrid 1997.
- Grosso G., *Cauto rinnovamento e integrità del contenuto*, „Orientamenti Pedagogici” 27(1980)11, s. 85-95.
- Groome T., *Holistic, Inclusive, Comprehensive Catechesis: The General Directory of Catechesis Revisited*, „The Living Light” 34(1997-1998)4, s. 66-74.
- Grosso G., *Directorium Catechisticum Generale (DCG)*, *Ogólna instrukcja katechetyczna*, w: Misiaszek K., Gevaert J. (red.), *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 178-180.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae*, 16.10.1979.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, 30.12.1988.
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio*, 7.12.1990.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Directorium catechisticum generale*, (tłum. polskie *Ogólna instrukcja katechetyczna*), 11.04.1971.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 15.08.1997.
- Les Éveques de France, *Texte national d'orientation de la catéchèse en France*, 2005.
- Łabędowicz S., *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007.
- Kötzel M., *Erstkommunion – niemal vom Katechumenat herbuchstabiert*, „Katechetische Blätter” 133(2008)3, s. 194-198.
- Kuiper V.M., *„Hauptsünden” des holländischen Katechismus*, Zürich 1967.
- Majewski M., *Katecheza antropologiczna na tle współczesnych tendencji katechetycznych*, Lublin 1977.
- Marek Z., *Zbawcze orędzie w posłudze katechetycznej*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 93-132.
- Marthaler B. L., *The Faith of the Church and Its Evangelizing Mission*, „The Living Light” 34(1997-1998)2, s. 6-56.
- Medica G., *La catechesi nei documneti del Vaticano II*, „Catechesi” 35(1966)310, s. 1-13; n. 314, s. 1-23.
- Murawski R., *Inicjacja chrześcijańska – Europejskie Sympozjum w Rzymie*, „Katecheta” 50(2006)9, s. 60-64.
- Murawski R., *Katechumenalny wymiar katechezy. Cz. IV*, „Katecheta” 52(2008)6, s. 3-11.
- Murawski R., *Kerygmaticzna odnowa katechezy*, *Studia Katechetyczne*” 8(2012), s. 23-34.
- Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985. *Relacja końcowa*, w: *Powstanie i znaczenie Katechizmu Kościoła Katolickiego w wypowiedziach Jana Pawła II i kardynała Josepha Ratzingera*, s.
- Offmański A., *Koncepcja katechezy o charakterze ewangelizacyjnym według zasad katechumenatu*, Szczecin 2010.
- Offmański A., *Pojęcie i natura katechezy*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 79-92.
- Osiał W., *Katechizm Kościoła Katolickiego a „Dyrektorium ogólne o katechizacji” z roku 1997*, „Studia Katechetyczne” 13(2017), s. 35-50.
- Osiał W., *Narodziny Katechizmu Kościoła Katolickiego a posoborowa odnowa katechezy*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 28(2015)4, s. 189-193.

- Panuś T., *Geneza i główne wskazania Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, „Studia Katechetyczne” 13(2017), s. 11-34.
- Panuś T., *Główne kierunki katechetyczne XX wieku*, Kraków 2001.
- Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*, 8.12.1975.
- Rahner K., Greinacher N., *Grundzüge der Gegenwartssituation*, w: Arnold F.X. (red.), *Handbuch der Pastoraltheologie*, Band II/1, Freiburg-Basel-Wien 1966, s. 188-221.
- Ratzinger J., *Przekazywanie i źródła wiary*, w: Królikowski J. (oprac.), *Powstanie i znaczenie Katechizmu Kościoła Katolickiego w wypowiedziach Jana Pawła II i kardynała Josepha Ratzingera*. Poznań 1997, s. 67-86.
- Ratzinger J., *Teologia e predicazione nel Catechismo olandese*, w: Ratzinger J. (red.), *Dogma e predicazione*, Brescia 1973, s. 56-72.
- Rigal J., *La nouvelle évagélisation: comprendre cette nouvelle approche; les questions qu'elle suscite*, „Nouvelle Revue Théologique” 127(2005)3, s. 436-454.
- Schoonenberg P., *Révélation et expérience*, „Lumen Vitae” 25(1970), s. 383-392.
- Simon M., *Un Catéchisme universel pour l'Église catholique. Du Concile de Trente à nos jours*, Leuven 1992.
- Sobór Watykański II, *Dekret o posłudze pasterskiej biskupów Christus Dominus*, 28.10.1965.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*, 7 12.1965.
- Tomasik P., *Charakterystyka Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 44-66.
- Tomasik P., *Katecheza w misji ewangelizacyjnej Kościoła. Refleksje nad I częścią nowego „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, „Katecheta” 42(1998)6-7, s. 10-11.
- Tomasik P., *Owoce orientacji kerygmatycznej we współczesnej katechezie polskiej*, „Studia Katechetyczne”, 8(2012), s. 47-58.
- Truffer B., *Das material-kerygmatische Anliegen in der Katechetik der Gegenwart. Zur Geschichte der inneren Stoffgestaltung des Lehrstück-Katechismus*, Freiburg-Basel-Wien 1962.
- Van Caster M., *Katecheza według ducha Soboru Watykańskiego*, „Katecheta” 10(1966), s. 193-200.
- II Polski Synod Plenarny (1991-1999), *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa*, Poznań 2001.
- LXX Asamblea Plenaria de la Conferencia Episcopal Española, *La iniciación cristiana. Reflexiones y orientaciones. Madrid, 27 de Noviembre de 1998*, Madrid 1999.

### O autorze

**Bp Wojciech OSIAL** – dr hab. katechetyki, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Łowiczu, przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski.